

الفایق فی غریب الحدیث (کتاب)

«الفایق فی غریب الحدیث» اثر محمود بن عمر [زمخشری](#) ، خلاصه‌ای از تلاش کسانی است که در موضوع [غریب الحدیث](#) از قرن دوم تا حیات مولف قلم زده‌اند.

فهرست مندرجات

- ۱ - معرفی اجمالی
- ۲ - ساختار کتاب
- ۳ - گزارش محتوا
- ۳.۱ - جلد اول
- ۴ - وضعیت کتاب
- ۵ - پانویس
- ۶ - منبع

معرفی اجمالی

از آنجا که کتاب در واقع شرح الفاظ غریب [حدیث نبوی](#) می‌باشد، لذا می‌توان آن را معجم لغت روایی دانست، که مولف با رجوع به کتب گذشتگان خود این اثر گرانبها را نوشته است. وی در تشریح انگیزه اش از نگارش کتاب یادآور می‌شود که اگرچه آثار فراوانی در این موضوع تالیف شده ولی اثری که از حیث ساختار نیکو، و از حیث محتوا به حقیقت نزدیکتر باشد نوشته نشده است.

ساختار کتاب

کتاب در چهار جلد تدوین شده است. مولف، ترجمه کلمات غریب از [احادیث](#) و آثار را بر اساس [حروف الفبا](#) و به ترتیب فاء الفعل مرتب کرده و ذیل هر حرف به تعداد حروف الفبا، باب ذکر کرده که بابها بر اساس حرف عین الفعل مرتب شده است؛ مثلاً ذیل حرف همزه بابهای همزه مع الباء، همزه مع التاء، همزه مع الناء و... جای می‌گیرند. [الفایق فی غریب الحدیث](#)، زمخشری، ج ۱، ص ۵. لازم به ذکر است که مولف فقط در فاء الفعل و عین الفعل ترتیب حروف الفبائی را رعایت کرده است؛ ولی در حرف سوم چنین مراعاتی در کار نیست؛ مثلاً «علو» را قبل از «علم» و «اکل» را قبل از «اکت» ذکر کرده است. همچنین از [اشعار](#) ، [آیات](#) و [روایات](#) نیز بهره برده است.

گزارش محتوا

← جلد اول

شامل مقدمه‌ای از محقق کتاب آقای [ابراهیم شمس الدین](#) است که درباره ساختار کتاب و روش تالیف آن مطالبی ذکر کرده است. وی در ادامه به زنگینامه مولف پرداخته است. نویسنده نیز در مقدمه جایگاه زبان عربی و انگیزه تالیف را بیان کرده است.

[الفایق فی غریب الحدیث](#)، زمخشری، ج ۱، ص ۳.

در ادامه در هر یک از مجلدات کتاب به ترتیب واژگان تعدادی از حروف ذکر شده است. در آخر مجلد سوم نیز خاتمه‌ای ذکر شده که مولف زمان اتمام کتاب را اوائل ماه [ربیع الآخر](#) ، سال ۵۶۰ است ذکر کرده است. جلد چهارم نیز حاوی فهرس کتاب است.

وضعیت کتاب

کتاب مشتمل بر پاورقی‌های ارزشمندی است که در آن اختلاف نسخ، معنای برخی الفاظ و عبارات، و آدرس روایت و اشعار ذکر شده است. فهرس آیات، احادیث (فعلی و قولی) [پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم](#)، آثار [صحابه](#) و تابعین، الفاظ، اعلام، [قیائل](#) و جماعت، اماکن، امثال، قافیه‌ها، ارجاز (رجزها و ابیت حماسی)، ابیت، و در پایان فهرست محتویات در جلد چهارم ذکر شده است.

پاتویس

۱. [↑](#) الفایق فی غریب الحدیث، زمخشری، ج ۱، ص ۵.

۲. [↑](#) الفایق فی غریب الحدیث، زمخشری، ج ۱، ص ۳.

منبع

نرم افزار جامع الاحادیث، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

رده‌های این صفحه: [کتاب شناسی](#) | [کتاب علوم حدیث](#)